

Lokaal Plan Basisvaardigheden

2026 en verder

► gemeente Borger-Odoorn

Gemeente Borger-Odoorn

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
Begrippenlijst	5
1. Inleiding	6
2. Definitie en gevolgen basisvaardigheden	7
2.1 Laaggeletterdheid	7
3. Beleid basisvaardigheden landelijk, regionaal en lokaal	9
3.1 Landelijk beleid	9
3.2 Regionaal beleid	11
3.2.1 Regionale plannen	11
3.2.2 Publiek-publieke samenwerking	12
3.3 Lokaal beleid	12
3.3.1 Hoe geven we de samenwerking vorm?	12
4. Lokaal plan gemeente Borger-Odoorn	17
4.1 Opgave	17
4.1.1 Laaggeletterdheid in cijfers	17
4.2 Doelstellingen	20
4.2.1 Thema's basisvaardigheden	21
4.2 Aansluiting andere beleidsterreinen	25
4.3 Monitoring	25
4.4 Financiën	26
4.6 Communicatie	27

Voorwoord

Een reclamefolder lezen. Een verjaardagskaart schrijven. Berekenen hoeveel geld je nog moet sparen voor het vervangen van jouw wasmachine. Digitaal een afspraak bij de dokter plannen. Reizen met een navigatiesysteem. Dit zijn allemaal voorbeelden van dagelijkse bezigheden waar je basisvaardigheden voor nodig hebt.

De grootste groep mensen redt zich goed met lezen, schrijven, rekenen en digitale middelen. Maar voor zo'n 3.100 inwoners van onze gemeente is dat veel minder vanzelfsprekend. Zij hebben zogenoemd 'beperkte basisvaardigheden'. En dat kan erg vervelend zijn. Wat versterkt wordt doordat zij, vaak door schaamte, moeite hebben om aan te geven dát ze beperkt basisvaardig zijn.

In Borger-Odoorn willen we het voor deze groep inwoners makkelijker maken. Makkelijker om aan te geven dat je moeite hebt met taal, rekenen of digitale middelen. En makkelijker om daarbij geholpen te worden. Want dat kan.

Met dit beleidsplan willen wij mensen die dat nodig hebben stimuleren om te gaan oefenen met hun basisvaardigheden. Hierbij geven wij extra inzet voor de inwoners die kampen met gezondheidsproblemen. Dat doen we door extra aandacht te geven aan het thema, de doelgroep actief op te zoeken en integraal samen te werken. Door hulp zo toegankelijk mogelijk te maken, willen we de basisvaardigheden verbeteren waar dat het hardst nodig is.

Zodat zoveel mogelijk mensen volwaardig kunnen meedoen in onze samenleving.

Ankie van Tongeren

Wethouder gezondheid en welzijn

Exloo, maart 2026

Begrippenlijst

Basisvaardigheden

Basisvaardigheden zijn fundamentele vaardigheden die nodig zijn om effectief te kunnen functioneren in de samenleving. Dit omvat lezen, schrijven, rekenen en digitale vaardigheden. Deze vaardigheden zijn essentieel voor persoonlijke ontwikkeling, werk en maatschappelijke participatie.

Laaggeletterd

Als volwassene ben je laaggeletterd als je moeite hebt met lezen, schrijven en/of rekenen. Een laaggeletterde volwassene is geen analfabeet, want een laaggeletterde kan wel lezen en schrijven, maar niet voldoende om volledig mee te kunnen doen in de samenleving.

Analfabeet

Mensen die analfabeet zijn, kunnen niet lezen of schrijven. Dit kunnen zowel Nederlandstaligen als anderstaligen zijn.

AMRD

De Arbeidsmarktregio Drenthe (AMRD) bestaat uit de gemeenten Borger-Odoorn, Coevorden, Emmen, Midden-Drenthe, Hogeveen en De Wolden. Ook het UWV, Menso, Stichting Sociale Teams Borger-Odoorn (SSTBO) en SW-bedrijven Stark en EMCO-groep helpen mee aan het oplossen van lokale arbeidsmarkt-vraagstukken.

Taalhuis

Een Taalhuis is een centrale plek waar volwassenen hulp kunnen krijgen bij het verbeteren van hun basisvaardigheden. Het Taalhuis in Borger-Odoorn is er voor inwoners (ouder dan 18 jaar) die beter willen leren lezen, schrijven en rekenen. Ook inwoners die aan de slag willen met computers, smartphones en tablets kunnen bij het Taalhuis terecht.

Taalambassadeur

Een taalambassadeur is iemand die zelf ervaring heeft met laaggeletterdheid en zich inzet om anderen te motiveren en te ondersteunen bij het verbeteren van hun taalvaardigheden.

Taalambassadeurs delen hun eigen verhaal en fungeren als rolmodellen om bewustwording over laaggeletterdheid te vergroten en het stigma eromheen te verminderen.

Taalmaatje

Een taalmaatje is een vrijwilliger die helpt bij het leren van de Nederlandse taal.

NT1

Nederlands als eerste taal. De term verwijst naar de groep volwassenen (18+) die Nederlands als moedertaal heeft, en naar het lees- en schrijf-onderwijs aan deze groep mensen. Deze groep valt onder de Wet Educatie en Beroepsonderwijs (WEB).

NT2

Nederlands als tweede taal. Hiermee wordt het Nederlandse-taalonderwijs aan anderstaligen bedoeld. Deze groep valt bij een inburgeringsplicht onder de Nieuwe Inburgeringswet (2021) en anders onder de WEB.

Wet Educatie en Beroepsonderwijs (WEB gelden)

De Wet Educatie en Beroepsonderwijs (WEB) is een Nederlandse wet die de regels en financiering voor volwasseneneducatie en beroepsonderwijs regelt. WEB-gelden zijn de financiële middelen die door de overheid beschikbaar worden gesteld om programma's voor volwasseneneducatie, zoals taal- en reken-cursussen, te bekostigen. Deze gelden zijn bedoeld om laaggeletterdheid tegen te gaan en de basisvaardigheden van volwassenen te verbeteren. Aan het einde van elk jaar wordt duidelijk hoeveel financiering wij krijgen. Dit wordt vervolgens door middel van een verdeelsleutel verdeeld over alle gemeenten binnen de Arbeidsmarktregio Drenthe.

Formele en non-formele trajecten

Een traject om de basisvaardigheden te verbeteren kan formeel zijn. Hierbij is het eindresultaat een erkend diploma. Bij de non-formele trajecten is er geen sprake van een erkend diploma.

1. Inleiding

In een steeds complexer en digitaal wordende samenleving zijn basisvaardigheden belangrijker dan ooit. Onze maatschappij verandert snel, wat veel vraagt van inwoners op het gebied van zelfredzaamheid en maatschappelijke participatie. Om zelfstandig en actief deel te kunnen nemen aan de maatschappij moet je beschikken over taal-, reken- en digitale vaardigheden. Helaas lukt dat niet iedereen.

In Nederland leven bijna drie miljoen mensen tussen de 16 en 75 jaar die onvoldoende basisvaardigheden hebben om op eigen niveau mee te doen in de samenleving. Dit betreft één op de zes mensen!

De ambitie van dit beleidsplan is gericht op het bevorderen van de basisvaardigheden als lees-, schrijf-, reken- en digitale vaardigheden van alle inwoners die achttien jaar en ouder zijn, zodat meer inwoners mee kunnen doen.

Het beleidsplan richt zich niet alleen op het ondersteunen van individuen, maar ook op het creëren van een samenleving waarin iedereen gelijke kansen heeft om zich te ontwikkelen en volwaardig te participeren. Dit vereist een integrale aanpak, waarbij onderwijsinstellingen, werkgevers, zorgaanbieders, maatschappelijke organisaties en de gemeente nauw samenwerken om de basisvaardigheden van alle inwoners te versterken.

Het Lokaal Plan Basisvaardigheden 2026 en verder biedt richting voor de thema's waaraan de gemeente Borger-Odoorn de komende periode zal werken. Het plan omvat handvatten die zich richten op het vinden en bereiken van de doelgroep om passende ondersteuning te bieden, terwijl we tegelijkertijd de bewustwording bij betrokken organisaties willen vergroten.

Om goed te begrijpen waar we het over hebben, wordt er een duidelijke definitie gegeven aan 'basisvaardigheden'. Vervolgens komen het landelijk, regionaal en lokaal beleid aan bod. Als laatste is er een verdieping in het Lokaal Plan voor de komende jaren waarin concrete doelen uiteen worden gezet.

2. Definitie en gevolgen basisvaardigheden

Basisvaardigheden zijn de essentiële vaardigheden die iemand nodig heeft om goed te functioneren in het dagelijks leven.

Ze omvatten:

- 1. Lezen en schrijven:** het vermogen om teksten te begrijpen en zelf teksten te creëren.
- 2. Rekenen:** het kunnen uitvoeren van eenvoudige wiskundige bewerkingen zoals optellen, aftrekken, vermenigvuldigen en delen.
- 3. Digitale vaardigheden:** het gebruik van computers, smartphones en andere digitale apparaten, inclusief het begrijpen van basissoftware en internetgebruik.
- 4. Communicatie:** het effectief uiten van gedachten en ideeën, zowel mondeling als schriftelijk, en het begrijpen van anderen.
- 5. Probleemoplossing:** het vermogen om praktische problemen te herkennen en oplossingen te vinden.

Deze vaardigheden helpen mensen onder andere om zelfstandig te functioneren, werk te vinden en actief deel te nemen aan de samenleving.

Het hebben van beperkte basisvaardigheden heeft invloed op verschillende aspecten van iemands leven. Mensen met beperkte basisvaardigheden vinden het lastig om informatie over gezondheid te begrijpen en toe te passen, wat bijvoorbeeld kan leiden tot ongezonde keuzes in de supermarkt of het onjuiste gebruik van medicatie. Het kan ook leiden tot problemen op de werkvloer, zoals moeilijkheden bij het vinden en behouden van werk en het uitvoeren van taken. Daarnaast kunnen mensen beperkingen ervaren in hun dagelijks functioneren, zoals bij het beheren van persoonlijke financiën of het begrijpen van belangrijke documenten. Dit kan ook leiden tot sociale uitsluiting, doordat een gebrek aan zelfvertrouwen en sociale interactie kan ontstaan. Bovendien kunnen beperkte basisvaardigheden de toegang tot verdere opleidingen en persoonlijke ontwikkeling bemoeilijken en kunnen problemen moeilijker op te lossen zijn, wat stress en frustratie kan verhogen.

Het is belangrijk om in te zetten op het verminderen en voorkomen van onvoldoende basisvaardigheden, omdat dit mensen in staat stelt om beter te functioneren in hun dagelijks leven. Door te investeren in onderwijs en ondersteuning kunnen we helpen bij het vergroten van zelfvertrouwen, het bevorderen van sociale inclusie en het verbeteren van werk- en leerprestaties. Dit draagt bij aan een gelijkere samenleving, waar iedereen de kans krijgt om zijn potentieel te benutten en actief deel te nemen aan de gemeenschap.

2.1 Laaggeletterdheid

Laaggeletterdheid is een kernprobleem binnen het concept van basisvaardigheden, omdat het direct invloed heeft op iemands vermogen om andere basisvaardigheden te ontwikkelen en toe te passen. Laaggeletterdheid verwijst naar een beperkte vaardigheid in lezen, schrijven en/of rekenen. Mensen die laaggeletterd zijn, hebben moeite met basisvaardigheden die nodig zijn om volwaardig deel te nemen aan de samenleving.

In Nederland wordt iemand als laaggeletterd beschouwd als hij of zij functioneert op of onder niveau 1F van het referentiekader taal en rekenen. Dit komt overeen met het niveau van eind basisschool.

Gevolgen laaggeletterdheid

Laaggeletterdheid heeft verstrekende gevolgen die verschillende aspecten van het leven beïnvloeden, van financiële stabiliteit tot persoonlijke gezondheid en sociale relaties. Het aanpakken van laaggeletterdheid is cruciaal voor de verbetering van de levenskwaliteit van individuen en de samenleving als geheel.

► **Financiële zelfredzaamheid**

Laaggeletterdheid belemmert de financiële zelfredzaamheid van individuen. Mensen met beperkte lees-, schrijf- en rekenvaardigheden hebben vaak moeite om bankzaken te regelen, formuleren in te vullen, en hun financiën te beheren. Dit kan leiden tot schulden, gemiste betalingen en een gebrek aan toegang tot financiële producten en diensten.

► **Gezondheid**

Laaggeletterdheid heeft een directe impact op de gezondheid. Mensen met minder leesvaardigheden hebben vaak moeite met het begrijpen van medische instructies, bijsluiters van medicijnen en andere gezondheidsinformatie. Dit kan leiden tot verkeerd medicijngebruik, het niet volgen van behandelingsplannen en een lagere algehele gezondheidstoestand. Daarnaast blijkt uit onderzoek dat laaggeletterden het lastig vinden om gezonde keuzes te maken, waarbij ze bijvoorbeeld niet sporten of ongezond voedsel nuttigen. Dit kan weer leiden tot gezondheidskwalen en sociaal isolement.

► **Arbeidsmarktpositie**

De arbeidsmarktpositie van laaggeletterden is vaak zwakker. Zij hebben minder kansen op goedbetaalde banen en promoties, omdat veel functies vereisen dat men schriftelijke communicatie en documentatie kan begrijpen en produceren. Dit beperkt hun carrièremogelijkheden en draagt bij aan hogere werkloosheidscijfers binnen deze groep.

► **Onderwijs**

Kinderen van laaggeletterde ouders lopen een verhoogd risico om zelf ook laaggeletterd te worden. Thuisondersteuning bij huiswerk en educatieve activiteiten is vaak beperkt, wat hun schoolprestaties negatief kan beïnvloeden. Als deze kinderen vervolgens laaggeletterd van school komen, kunnen ze moeite krijgen met het bijhouden van het educatieve niveau op het vervolgonderwijs. Dit belemmert vervolgens de sociale inclusie en verzelfstandiging van het kind.

► **Sociaal en psychisch**

Laaggeletterden participeren over het algemeen minder in de samenleving. Hierdoor kan een gevoel ontstaan van eenzaamheid en aan de zijlijn staan. Daarnaast maskeren veel laaggeletterden dat ze moeite hebben met het begrijpen van informatie. Deze maskering kan veel stress met zich meebrengen en daartoe leidt een zwakke psychische gezondheid.

3. Beleid basisvaardigheden landelijk, regionaal en lokaal

Basisvaardigheden krijgt landelijk, regionaal en lokaal de aandacht. In dit hoofdstuk komt het beleid op alle niveaus naar voren.

3.1 Landelijk beleid

De landelijke ambitie is om de algehele basisvaardigheden van volwassenen verder te versterken ¹. De basis hiervoor is het programma 'Tel mee met Taal'. Dit programma krijgt een structureel karakter in beleid. Daarnaast gaat het Rijk inzetten op de verbinding met de arbeidsmarktregio's om extra aandacht te geven aan de groep werkenden en werkzoekenden met beperkte basisvaardigheden.

Het programma 'Tel mee met Taal' heeft gelopen van 2020 tot 2024. Uit de evaluaties blijkt dat er concrete successen en zichtbare verbeteringen zijn gerealiseerd in de ondersteuning van mensen met beperkte basisvaardigheden. Dit komt vooral door in te zetten op het bereiken van meer mensen door aanbod op maat te verzorgen, de regie bij gemeenten te versterken en door te investeren in de kwaliteit van het aanbod. Ook is er in dit programma speciale aandacht voor ervaringsdeskundigen die als taalambassadeurs fungeren.

Om de landelijke aanpak te borgen, stelt het Rijk enkele middelen beschikbaar:

Gemeenten kunnen rekenen op de educatiemiddelen vanuit de Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB) die vanaf 2026 structureel circa €85 miljoen bedragen.

Er is ondersteuning aan de centrumgemeenten tot en met 2028 met een decentralisatie-uitkering van €6,5 miljoen in 2025 en daarna jaarlijks €5 miljoen voor de coördinatie van de regionale aanpak.

Daarnaast krijgt Stichting Lezen en Schrijven subsidie om gemeenten te helpen bij het doorontwikkelen van hun aanpak. Daarbij wordt gezorgd dat de aanpak van basisvaardigheden niet op zichzelf staat, maar goed is ingebed in het brede sociaal domein.

Er vindt handhaving plaats bij het Expertisepunt Basisvaardigheden dat informatie beschikbaar stelt aan gemeenten, sociaal professionals, Taalhuizen en vrijwilligers op verschillende onderwerpen in het sociaal domein. Via Basisvaardigheden In Zicht komen in het najaar de PIAAC-resultaten beschikbaar per gemeente. Dit is het grootste internationale onderzoek naar kennis en vaardigheden van volwassenen. Ook wordt de monitor 'Landelijk Beeld Volwasseneneducatie' doorgezet, waarin het aanbod en gebruik van cursussen in Nederland zichtbaar is.

¹ Kamerbrief versterking basisvaardigheden volwassenen vanaf 2025 | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl

Ook krijgt dit jaar de inzet van ervaringsdeskundigen waardering via subsidie aan belangenbehartiger Stichting ABC. ABC zorgt voor ontmoeting tussen mensen met beperkte basisvaardigheden en verzorgt voorlichting, kennisdeling en testpanels.

Bibliotheken vervullen ook een belangrijke rol in de versterking van basisvaardigheden voor volwassenen. De preventieve aanpak van het programma 'Kunst van Lezen' is gecontinueerd in aansluiting op de inzet via het masterplan basisvaardigheden. In het Bibliotheekconvenant 2024–2027 staan drie actuele maatschappelijke opgaven centraal: het bevorderen van geletterdheid en leesplezier, participatie in de (informatie) samenleving en een leven lang ontwikkelen. Daarmee zetten bibliotheken ook in op het vergroten van zelfredzaamheid van volwassenen.

De ministeries gaan integraal en duurzaam samenwerken om gezamenlijk volwassenen met beperkte basisvaardigheden te bereiken. Zo kijkt het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid bijvoorbeeld in het Programma Armoede en Schulden naar de samenloop van beperkte basisvaardigheden en een knellende financiële positie.

Het Rijk zet in op samenwerking tussen het onderwijs en het arbeidsdomein om werkenden en werkzoekenden beter te helpen. Dit betreft namelijk de grootste groep met beperkte basisvaardigheden. Daarnaast is de relatie tussen werk en opleiding van dermate groot belang dat een gerichte aanpak op deze groep het meeste loont. Er vindt onder andere een verkenning plaats bij de wet- en regelgeving rondom re-integratietrajecten om door middel van om- en bijscholing de basisvaardigheden te versterken. Sectorale Ontwikkelpaden kunnen hier een kans in bieden. Hier kunnen de Opleidings- en Ontwikkelingsfondsen ook een rol in betekenen. Het Rijk wil Leven Lang Ontwikkelen (LLO) blijven stimuleren. In het regeerprogramma is opgenomen: "We stimuleren de ontwikkeling van LLO-opleidingsaanbod en nemen drempels voor LLO-deelname weg, ook voor mensen met beperkte vaardigheden".

Landelijk gezien moeten wij ons als gemeente ook aan een aantal wetten houden:

► **Wet Educatie en Beroepsonderwijs (WEB)**

Gemeenten ontvangen middelen om in te zetten op educatie op grond van WEB. Dit WEB-budget moet besteed worden aan opleidingen gericht op het verbeteren van de Nederlandse taal en rekenen (waarbij inbegrepen digitale vaardigheden). Dit kunnen zowel formele als non-formele (niet leidend naar een diploma) trajecten zijn. De doelgroep van de WEB zijn niet-inburgeringsplichtige volwassenen (18+). Vanaf 1 januari 2015 zijn gemeenten zelf verantwoordelijk voor het educatieaanbod. De Arbeidsmarktregio Drenthe maakt een Regionaal Educatieplan waarin het aanbod met de bijbehorende doelgroep staat.

► **Wet Taaleis**

Sinds 1 januari 2016 hebben gemeenten te maken met de Wet Taaleis. Volgens de Wet Taaleis is het van belang dat alle bijstandsgerechtigden basiskennis hebben van de Nederlandse taal op het niveau 1F. Dit bevordert het krijgen, aanvaarden en behouden van een baan. Wanneer men niet aan de Wet Taaleis voldoet, is men verplicht de Nederlandse taal op 1F niveau te leren beheersen. Wanneer men hier geen inspanning voor levert, heeft de gemeente het recht om de bijstandsuitkering te verlagen.

► **Wet inburgering**

Vanaf 1 januari 2021 zijn gemeenten verantwoordelijk voor het begeleiden van inburgeringsplichtigen zodat ze zo snel mogelijk kunnen meedoen in Nederland. Voor gemeenten betekent dit onder andere dat inburgeringsplichtigen het aanbod moeten krijgen om de Nederlandse taal te kunnen leren om uiteindelijk op een niveau te komen waarmee ze zich goed kunnen redden in de Nederlandse samenleving. Voor volwasseneneducatie zijn hierin twee routes: B1 en Z. B1 is een route voor taal en werk. Binnen maximaal 3 jaar spreken en schrijven inburgeringsplichtigen de Nederlandse taal op B1 niveau. Mogelijk in combinatie met werk. Bij de Z-route (zelfredzaamheidsroute) leren inburgeringsplichtigen de Nederlandse taal op een lager niveau (A1) om zich vanuit hier verder te ontwikkelen.

3.2 **Regionaal beleid**

De landelijke ambitie is om de algehele basisvaardigheden van volwassenen verder te versterken¹. De basis hiervoor is het programma 'Tel mee met Taal'. Dit programma krijgt een structureel karakter in beleid. Daarnaast gaat het Rijk inzetten op de verbinding met de arbeidsmarktregio's om extra aandacht te geven aan de groep werkenden en werkzoekenden met beperkte basisvaardigheden.

3.2.1 **Regionale plannen**

Voor de aanpak van basisvaardigheden werken we samen in de Arbeidsmarktregio Drenthe (AMRD) en hebben we een eigen regioplan van aanpak ontwikkeld. Een regionale taalaanpak kan ons helpen om winst te boeken op het gebied van tijd, kwaliteit, continuïteit en geld. Het eerste **regioplan** in AMRD-verband is gericht op de doelstellingen vanuit het Rijk: 1) kwaliteitsverbetering, 2) beter meten van bereikte resultaten en 3) bereik van NT1'er verhogen. Deze aanpak wordt verzorgd door partners als Bondgenootschap en Stichting Lezen en Schrijven, Taalhuizen, gemeenten en andere organisaties zoals ROC's, Welzijnsinstellingen, werkleerbedrijven en bibliotheken. De actielijnen uit dit plan omvatten preventie, bewustwording & bespreekbaar maken, signalering & toeleiden, en leren & ontwikkelen. Het tweede regioplan wordt in 2026 gepubliceerd. Deze zal voortvloeien uit het eerste regioplan.

Ook is er een **actieplan** opgesteld dat wordt uitgevoerd als onderdeel van de Regiodeal. Dit actieplan 'Basisvaardig op de Werkvloer' is gericht op de basisvaardigheden van werkzame NT1'ers. Vakbonden, sectorfondsen, bedrijvencusters, gemeenten, welzijnsorganisaties, Taalhuizen en ROC's werken samen om te komen tot een duurzaam netwerk waarin de basisvaardigheden van werknemers centraal staat. De focus ligt voornamelijk op de sectoren 'techniek', 'bouw/infra', 'schoonmaak/thuiszorg' en 'logistiek'. In deze sectoren komen beperkte basisvaardigheden veel voor. Werkgevers krijgen hulp om signalen te herkennen en hierop te acteren door beperkte basisvaardigheden bespreekbaar te maken. Het plan bestaat uit vier pijlers: 1) organiseren en adviseren, 2) maatwerkbudget, 3) onderzoek en 4) bestaand aanbod benutten. Dit plan loopt tot eind 2027.

Daarnaast nemen wij als gemeente deel aan het **Leven Lang Ontwikkelen Collectief (LLO Collectief)**. Dit is een subsidieregeling waarbij er samenwerking tussen werkgever, overheid en opleider wordt gestimuleerd in het kader van basisvaardigheden. Dit LLO Collectief is gericht op het versterken van een heldere infrastructuur in de arbeidsmarkt én het creëren van maatwerkaanbod voor bedrijven en inwoners. Waar in het actieplan van de Regiodeal alleen

een focus ligt op werkzame NT1'ers, is er met dit LLO Collectief ook aandacht voor werkzame NT2'ers. Dit LLO Collectief loopt tot eind 2027.

Alle regionale initiatieven hebben een focus op het normaliseren van het hebben van beperkte basisvaardigheden en een duurzame samenwerking tussen private en publieke organisaties. De doelgroep is vooral werkende NT1'ers. Door op een laagdrempelige manier toegankelijk te zijn voor scholing en succesvolle aanpakken met elkaar te delen, moet de aanpak van basisvaardigheden in ontwikkeling blijven en structureel aandacht krijgen van zowel publieke als private organisaties. Vanuit het Rijk wordt een stabiele infrastructuur ook gestimuleerd.

3.2.2 Publiek–publieke samenwerking

Emmen is door het Rijk aangewezen als contactgemeente voor de AMRD. Een onderdeel van de taken is het verzorgen van volwasseneneducatie in het kader van de Wet Educatie en Beroepsonderwijs (WEB). De gemeente Emmen is verantwoordelijk voor het budget, moet het volwassenenonderwijs inkopen en/of faciliteren voor alle gemeenten binnen de Arbeidsmarktregio Drenthe en heeft hierin verdere coördinerende taken. Ook stimuleert Emmen andere gemeenten van de AMRD om zich in te zetten voor lokale beleidspijlers en voert Emmen regie in het Regioplan AMRD Volwasseneneducatie. De opdracht voor het verzorgen van het onderwijs wordt door middel van een **publiek–publieke samenwerking (PPS)** belegd bij het Alfa College en DCTerra. Deze loopt vanaf 1 januari 2025 met onbepaalde tijd.

In deze samenwerkingsovereenkomst zijn er twee doelen opgenomen:

1. “zorgen dat Partijen inwoners met beperkte basisvaardigheden bereiken en scholen in taal-, reken- en/of digitale vaardigheden, zodat zij meer kans maken op het behalen van een mbo–praktijkverklaring, mbo–certificaat en/of mbo–diploma en daarmee zij zelfredzaam worden en blijven en beter kunnen participeren in de samenleving”;
2. “zorgen dat Partijen meer inwoners bereiken voor de formele volwasseneneducatie die Nederlands als eerste taal hebben (NT1) en beschikken over beperkte basisvaardigheden.”

3.3 Lokaal beleid

Vanuit het landelijke en regionale beleid zijn er aanknopingspunten te vinden die wij lokaal vormgeven. Vooral het normaliseren van onvoldoende basisvaardigheden en het verduurzamen van de samenwerking tussen alle partners om zo een stabiele infrastructuur te bouwen rondom basisvaardigheden krijgen in het lokale beleid de focus. In onze aanpak werken we samen met welzijnsorganisatie Andes, Stichting Sociale Teams Borger Odoorn (SSTBO), Biblionet Drenthe, DCTerra en andere partners, zoals het Bondgenootschap voor een Geletterd Drenthe, Stichting Lezen & Schrijven en diverse werkgevers. Deze partners zijn onmisbaar in het opgebouwde netwerk rondom de aanpak van basisvaardigheden.

3.3.1 Hoe geven we de samenwerking vorm?

Om de samenwerking te realiseren, is er een interne organisatie opgezet voor het versterken van basisvaardigheden in Borger-Odoorn. Deze structuur bestaat uit vier onderling verbonden onderdelen, elk met specifieke verantwoordelijkheden, die samen bijdragen aan een doeltreffende aanpak.

► Taalhuiscoördinator

De taalhuiscoördinator is de ‘spin in het web’ tussen deelnemer, vrijwilliger en partners. Zij draagt zorg voor het signaleren van laaggeletterdheid, de werving, intakes en begeleiding van de taalvrijwilligers. Ook draagt zij bij aan de organisatie van de cursussen voor vrijwilligers en de toeleiding naar didactische ondersteuning. De coördinator zorgt samen met de didactisch ondersteuner voor een goede toerusting van de taalvrijwilliger met als doel een passend leertraject aan te bieden aan de deelnemer.

De coördinerende taak bevat drie elementen:

1. **Externe functie:** de coördinator is de verbinder in het taalnetwerk. De coördinator functioneert als netwerkpartner en is het aanspreekpunt voor alle partijen betrokken in de aanpak.
2. **Interne functie:** dit behelst het werven van vrijwilligers en deelnemers, het voeren van intakegesprekken, de administratie, monitoring en toetsing.
3. **Didactisch:** het ondersteunen van vrijwilligers, het toetsen van de leervraag en het verzorgen van cursussen.

► Stuurgroep

- De stuurgroep bestaat uit bestuurders van verschillende organisaties: de gemeente Borger-Odoorn, Biblionet Drenthe, DCTerra, Andes en SSTBO.
- De stuurgroep komt twee keer per jaar bijeen om de strategische koers uit te zetten en te evalueren. Ze zijn verantwoordelijk voor de eensgezindheid in de visie en het vaststellen van de hoofdlijnen van het beleid. De stuurgroep zorgt ervoor dat alle betrokken partijen met elkaar afstemmen en er een heldere koers wordt gevaren.

► Werkgroep

- De werkgroep bestaat uit vertegenwoordigers van alle leden van de stuurgroep en een vertegenwoordiger van alle huisartsen en zorgaanbieders binnen de gemeente. Dit zorgt voor een directe link tussen de strategische beslissingen van de stuurgroep en de praktische uitvoering.
- De werkgroep richt zich op de uitvoering van het beleid en stelt een dynamische uitvoeringsagenda op waarin een gedetailleerder plan van aanpak wordt uitgewerkt. De werkgroep maakt ook een stroomschema om in kaart te brengen waar eventuele gaten in het aanbod kunnen vallen. De werkgroep werkt doelgericht en komt elk kwartaal bijeen om de voortgang te bespreken. De werkgroep is tevens opgericht ter ondersteuning van de taalhuiscoördinator.

► Actiegroep

- De groep bestaat uit vrijwilligers die zich inzetten voor de praktische uitvoering van de activiteiten binnen het thema basisvaardigheden.
- De groep ondersteunt de werkgroep bij het bedenken en uitvoeren van de activiteiten die in de uitvoeringsagenda zijn opgenomen. Ze spelen een cruciale rol in het vertalen van de plannen naar concrete acties die direct invloed hebben op de doelgroep.

De betrokken beleidsadviseur en de taalhuiscoördinator komen elke zes weken samen om de voortgang te bespreken, strategieën en uitvoering op elkaar te laten aansluiten en eventuele knelpunten snel op te lossen. Door deze regelmatige afstemming worden korte lijntjes behouden, wat een efficiënte samenwerking bevordert en zorgt dat alle partijen op één lijn blijven.

De interne organisatie bestaat uit en wordt versterkt door de volgende partijen:

Het Taalhuis is een samenwerkingsverband van Andes, SSTBO, Biblionet Drenthe, DCTerra en de gemeente. De verschillende partijen in het netwerk hebben een belangrijke rol in de signalering en doorverwijzing, maar ook in het aanbod in de taalaanpak. Elke partner heeft hierin een eigen verantwoordelijkheid, met uiteindelijk een gezamenlijke verantwoordelijkheid om alle activiteiten zodanig op elkaar af te stemmen dat ze leiden tot trajecten. Verder kunnen inwoners altijd terecht bij het Taalhuis voor taal- of rekenvragen of vragen met betrekking tot digitale vaardigheden.

Taalambassadeurs, taalvrijwilligers, taalhuisdocent en regionaal taalhuiscoördinator

Taalambassadeurs vervullen een belangrijke rol in de aanpak van laaggeletterdheid als het gaat om agenderen, bewustwording, signaleren en toeleiden. Het zijn ervaringspersonen die de drempel om te oefenen met basisvaardigheden kan verlagen of de herkenning van beperkte basisvaardigheden bij bijvoorbeeld werkgevers goed kan aankaarten. Daarnaast kunnen ze meedenken over onze gemeentelijke aanpak van basisvaardigheden. Het is belangrijk dat de taken van de taalambassadeur aansluit bij diens talent en behoefte. Daarnaast doen ze alleen taken op verzoek vanuit het Taalhuis. Wanneer er meerdere taalambassadeurs binnen onze gemeente actief zijn, kunnen taken worden verdeeld. Te denken valt aan het presenteren bij bijeenkomsten, het posten van berichten op sociale media of het fungeren als sparringpartner.

Als mensen eenmaal willen oefenen met hun basisvaardigheden, zijn daar bij het Taalhuis vrijwilligers voor die 1-op-1 kunnen oefenen met een deelnemer, deze taalvrijwilligers worden taalmaatjes genoemd. Deze vrijwilligers krijgen door Andes de nodige trainingen en lesmateriaal. De taalhuisdocent die vanuit DCTerra komt, begeleidt de vrijwilligers door middel van didactische ondersteuning. Ook is deze docent bij de eerste intake om het niveau van de deelnemer te bepalen. Als het niveau is vastgesteld, kan de taalhuiscoördinator een deelnemer matchen met een vrijwilliger op basis van persoonlijke kenmerken, zoals interesses.

Tot slot wordt vanuit de samenwerking binnen de arbeidsmarktregio een Regionaal Taalhuiscoördinator ingezet. Deze functionaris staat naast de lokale Taalhuiscoördinatoren en heeft een verbindende rol in de regio tussen beleidsmedewerkers, Taalhuiscoördinatoren en netwerkpartners. De Regionaal Taalhuiscoördinator versterkt de regionale samenhang, pakt bovenlokale acties op en kan waar nodig ondersteuning bieden op lokaal niveau, afhankelijk van behoefte en vraag.

Het is essentieel dat de taken van de lokale taalambassadeurs en regionale adviseurs (sectoradviseurs, regiotaalhuiscoördinator of taalambassadeurs over gemeentegrenzen heen) goed zijn uitgeschreven, zodat ze een aanvulling zijn op elkaar en geen dubbele toevoeging zijn van elkaar.

Welzijnsorganisatie Andes is de feitelijk werkgever van de taalhuiscoördinator. De taalhuiscoördinator stimuleert de samenwerking tussen de formele en informele partijen met als doel om de integrale werkwijze te verdiepen en te verbreden. Hierbij ontstaat een signalerende functie richting de samenwerkingspartners. Andes draagt daarnaast op verschillende manieren bij aan het bereiken van de doelgroep, bijvoorbeeld door het organiseren van activiteiten die specifiek gericht zijn op deelnemers en potentiële deelnemers. Ook houdt Andes zich bezig met het werven van taalmaatjes, het zorgvuldig matchen van deze vrijwilligers aan deelnemers en het bijhouden van gegevens over de ondersteuning en voortgang.

Stichting Sociale Teams Borger-Odoorn hebben vanuit de WMO, Jeugd- en Participatiewet contact met veel inwoners van de gemeente Borger-Odoorn en hebben structureel en doorlopend aandacht voor de signalering van beperkte basisvaardigheden. Zij stellen actief vragen om eventuele laaggeletterdheid te herkennen, maken dit bespreekbaar en motiveren mensen om hiermee aan de slag te gaan. Zij motiveren mensen bijvoorbeeld om naar het Taalhuis te gaan. Dit doen zij vanuit de overtuiging dat laaggeletterdheid de basis kan zijn van vele andere problemen die mensen hebben. Ook wordt onder andere ingezet op de wettelijke verplichting van Wet Taaleis en doorverwijzing naar de bibliotheek én het Taalhuis bij onvoldoende basisvaardigheden, of doorverwijzing naar extra cursussen bij DCTerra. Indien er niet direct bereidheid is om met taal aan de slag te gaan, kan het ook zijn dat de sociaal werkers dit (het motiveren om naar het Taalhuis te gaan) als doel meegeven aan de zorgaanbieder die wordt ingezet. De sociaal werker zal hier dan tijdens de evaluatiemomenten op terugkomen. Ook zijn mensen die een aanvraag doen naar een vorm van bijstand verplicht een Basismeter te doen. Uit deze Basismeter kan een indicatie van onvoldoende basisvaardigheden komen. Andes verzorgt deze Basismeter bij SSTBO.

DCTerra verzorgt taaltrajecten vanuit de WEB-gelden. Deze trajecten voor volwasseneducatie zijn zowel formeel als non-formeel. Bij formele trajecten wordt er een erkend diploma afgegeven na het behalen van een traject, bij non-formeel niet. Vanuit DCTerra is er een didactisch ondersteuner voor de taalhuisvrijwilligers. Daarnaast worden er op de werkvloer cursussen voor digitale vaardigheden gegeven.

Biblionet Drenthe biedt een laagdrempelige en vertrouwde omgeving waar inwoners ondersteuning krijgen bij het versterken van hun taal-, reken- en vooral digitale vaardigheden. Met een breed aanbod aan cursussen, informatie en speciaal uitgegeven boeken voor minder taalvaardige mensen sluit de ondersteuning aan bij het dagelijks leven en draagt deze bij aan de zelfredzaamheid van inwoners. Daarnaast is de bibliotheek een belangrijke samenwerkingspartner en ontmoetingsplek waar bijeenkomsten en activiteiten worden georganiseerd. Met al haar activiteiten wil de bibliotheek vooral bijdragen aan een succesvolle aanpak van laaggeletterdheid. Andes en de bibliotheek organiseren gezamenlijk bijvoorbeeld Kleintje Bieb. Hierbij worden de kinderen voorgelezen, terwijl de ouders in de bibliotheek kunnen oefenen met hun basisvaardigheden.

Voor de RegioDeal Zuid-Oost Drenthe werken de samenwerkende bibliotheken in Zuid- en Oost-Drenthe en Hardenberg met 'Ik lees, ik doe mee' aan het versterken van de taalvaardigheid van kinderen van 0 tot 8 jaar. Samen met partners in kinderopvang, onderwijs, zorg en het sociaal domein worden leesbevorderingsprogramma's ingezet op plekken waar jonge kinderen en hun ouders dagelijks komen. Biblionet ondersteunt professionals met kennis, biedt ouders

handvatten om thuis meer (voor) te lezen en zorgt voor een samenhangend aanbod van interventies. Zo worden meer gezinnen bereikt, taalachterstanden voorkomen en gelijke kansen voor jonge kinderen bevorderd.

Een belangrijk onderdeel van het digitale aanbod is het Informatiepunt Digitale Overheid (IDO). Hier krijgen inwoners hulp bij digitale overheidszaken, zoals DigiD, toeslagen en belastingen, met als doel hun zelfredzaamheid te vergroten. Daarnaast organiseert de bibliotheek digitale spreekuren waar inwoners zonder afspraak terecht kunnen met vragen over apparaten, apps en online veiligheid.

De gemeente Borger-Odoorn heeft vooral een signalerende, faciliterende en coördinerende rol. Hierbij is het belangrijk om structureel aandacht te hebben voor het bevorderen van basisvaardigheden en heldere communicatie. Het beleid dat de gemeente maakt in samenwerking met andere partners van het Taalhuis is hierin leidend.

Huisartscoördinator is de vertegenwoordiger van alle huisartsen en andere zorgaanbieders binnen de gemeente Borger-Odoorn. Doordat wij een proactieve aanpak ambiëren om de doelgroep 'laaggeletterden met gezondheidsproblematiek' te bereiken, zijn deze partners essentieel. Door het oefenen van basisvaardigheden te normaliseren binnen de sfeer waarin een zorgaanbieder zich beweegt, krijgt de bewustwording en bekendheid van dit thema meer aandacht.

Stichting Lezen & Schrijven is geen kernpartner, maar als drager en ontwikkelaar van de aanpak Taal voor het leven nauw betrokken bij de aanpak in Borger-Odoorn. Stichting Lezen & Schrijven heeft een ondersteunende en adviserende rol. Ze zijn hierin actief als onafhankelijk expert waarbij ze inzetten op een duurzame aanpak en kwaliteit van trajecten.

4. Lokaal plan gemeente Borger-Odoorn

Uit verschillende onderzoeken blijkt dat volwassenen die moeite hebben met (begrijpend) lezen en schrijven vaak ook uitdagingen ondervinden op het gebied van rekenen en digitale vaardigheden. Hoewel we deze problemen in hun geheel benaderen, gebruiken we laaggeletterdheid als graadmeter voor onze aanpak. Dit betekent dat we de term 'laaggeletterdheid' vaak als uitgangspunt nemen om een breder scala aan basisvaardigheden te verbeteren, waaronder rekenen en digitale vaardigheden, zodat we een uitgebreide en effectieve ondersteuning kunnen bieden.

4.1 Opgave

In dit beleidsplan praten wij over volwassenen, maar in de data gebruiken wij de leeftijdscategorie 16–65 jaar, conform gangbaar onderzoek. Met marges is de doelgroep 65+ meegenomen. Naar schatting is 11% (tussen 16 en 65 jaar) van de inwoners in de gemeente Borger-Odoorn laaggeletterd, als er alleen naar taal wordt gekeken. Dit komt neer op zo'n 2862 mensen. Hiervan is 4% mild laaggeletterd en 7% sterk laaggeletterd. De statistieken geven duidelijk weer dat de doelgroep 'laaggeletterden met gezondheidsproblemen' uitspringt. Dit zijn naar schatting rond de 990 inwoners. Hier valt dan ook de grootste winst te behalen.

4.1.1 Laaggeletterdheid in cijfers ²

Laaggeletterdheid wordt vaak ingedeeld in twee hoofdcategorieën:

1. Mensen met Nederlands als eerste taal (NT1)
2. Mensen met Nederlands als tweede taal (NT2)

Meer specifiek kunnen laaggeletterden worden onderverdeeld in zeven verschillende doelgroepen, zoals weergegeven in *figuur 2*.

Over het algemeen liggen de cijfers van de gemeente Borger-Odoorn rond het landelijke gemiddelde, met uitzondering van drie opvallende groepen. Ten eerste is de groep Nederlandse werkenden met een gezin meer vertegenwoordigd in Drenthe en vooral in Borger-Odoorn vergeleken met het landelijke gemiddelde. Daarnaast ligt het percentage niet-actieve 50-plussers met gezinnen ook boven het nationale gemiddelde, vooral in Drenthe en Borger-Odoorn. Dit kan wijzen op een hogere mate van pensionering of een lagere arbeidsparticipatie in deze regio's. Tot slot blijkt dat het percentage migranten met een gezin in Drenthe en Borger-Odoorn veel lager is dan het landelijke gemiddelde. Dit kan wijzen op een lagere concentratie van migranten in deze regio's of op een verschil in de gezinsstructuren onder migranten in deze gebieden.

Gemiddelde laaggeletterdheid

Figuur 1: gemiddelde laaggeletterdheid, in percentages

² Gegevens in dit document zijn gebaseerd op de gegevens van www.geletterdheidinzicht.nl geraadpleegd op 8 juli 2024. Het betreft geschatte cijfers.

Laaggeletterden naar doelgroep

Nederlandse werkenden (50+) met een gezin

Nederlandse niet actieven (50+) met een gezin

Nederlandse werkenden (30-50 jaar)

Oudere Nederlandse singles (50+)

Jongeren (<30) zonder partner of kinderen

Migranten (30+) met partner en/of kinderen

Divers ¹

● Nederland ● Arbeidsmarktregio Drenthe ● Borger-Odoorn

Figuur 2: demografische vergelijking laaggeletterdheid op doelgroep, in percentages ³

Uit de cijfers van basisvaardighedeninzicht.nl blijkt dat de grootste groep laaggeletterden in Borger-Odoorn valt onder Nederlandse werken (50+) en niet-actieven (50+) met gezin. Dit gaat om respectievelijk 24% en 22%. Daarna volgt met 16% de groep divers. Het aandeel mannen en vrouwen is in alle doelgroepen redelijk gelijk verdeeld met uitzondering van de doelgroep Nederlandse niet actieven met gezin, daar is het aandeel mannen aanzienlijk hoger.

Uit de cijfers blijkt dat laaggeletterdheid onder verschillende demografische groepen in Nederland aanzienlijk varieert. Nederlandse werkenden en niet-actieven (50+) met gezin vertonen een hoge mate van laaggeletterdheid, met vrouwen die in beide groepen

³ De groep 'divers' zijn inwoners die niet onder een van de andere doelgroepen vallen.

oververtegenwoordigd zijn. Onder werkenden (30-50 jaar) zijn mannen vaker laaggeletterd, terwijl bij oudere singles (50+) vrouwen iets meer vertegenwoordigd zijn. Jongeren zonder partner of kinderen hebben een gelijk verdeelde laaggeletterdheid tussen mannen en vrouwen. Migranten (30+) met gezin kampen vaker met sterke laaggeletterdheid, waarbij vrouwen iets meer vertegenwoordigd zijn. De groep 'divers' laat een hogere mate van sterke laaggeletterdheid zien, met een licht overwicht van mannen. Deze gegevens tonen aan dat laaggeletterdheid een veelzijdig probleem is, beïnvloed door factoren zoals leeftijd, geslacht, werkstatus en migratieachtergrond.

In *figuur 3* worden de cijfers per doelgroep in Borger-Odoorn verder uitgewerkt. De doelgroepen worden verder gespecificeerd naar sterk en mild laaggeletterd en onderscheiden naar man en vrouw. Deze cijfers hebben betrekking op inwoners in de leeftijdscategorie 16 tot 65 jaar. Hoewel de groepen onder de 16 en boven de 65 jaar niet zijn meegenomen, betekent dit niet dat zij geen belangrijke groepen zijn in de aanpak van basisvaardigheden. Zo stelde bijvoorbeeld de onderwijsinspectie ⁴ in 2023 opnieuw vast dat de basisvaardigheden van leerlingen onder druk staan omdat steeds meer leerlingen hun opleiding verlaten zonder het referentieniveau voor Nederlandse taal te halen.

Laaggeletterd Borger-Odoorn

Nederlandse werkenden (50+) met een gezin

Nederlandse niet actieven (50+) met een gezin

Nederlandse werkenden (30-50 jaar)

Oudere Nederlandse singles (50+)

Jongeren (<30) zonder partner of kinderen

Migranten (30+) met partner en/of kinderen

Divers ¹

● Mild laaggeletterd ● Sterk laaggeletterd ● Man ● Vrouw

Figuur 3: laaggeletterdheid op doelgroep in Borger-Odoorn in percentages

⁴ Ministerie van Onderwijs, Cultuur en wetenschap. (2023). Staat van het onderwijs.

Figuur 4 laat zien hoe de grootste doelgroep ‘laaggeletterden met gezondheidsproblematiek’ is verdeeld binnen onze gemeente. Hieruit blijkt dat een aanpak via de huisarts en zorgaanbieders effectief kan zijn, omdat de doelgroep hier het meest verschijnt. Onder deze doelgroep vallen alle leeftijden en huishoudenssamenstellingen. Hierdoor richten wij ons op een specifieke, maar toch volledig dekkende doelgroep. Door in te zetten op basisvaardigheden, verbetert de gezondheid van mensen en vermindert dit de druk op de zorg binnen de gemeente ⁵.

Gemiddelde leeftijdsverwachting is 81,5 jaar

Gezondheid	Percentage	Aantal Laaggeletterden naar schatting
Inwoners met verhoogd risico op angst / depressie	6,1%	175
Inwoners met overgewicht	56,1%	1604
Inwoners die gebruikmaken van de huisartsenzorg	80%	2290
Inwoners die gebruikmaken van de wijkverpleging	5%	143

Figuur 4: laaggeletterdheid met gezondheidsproblematiek in Borger-Odoorn ⁶

4.2 Doelstellingen

Onze gemeente wil ervoor zorgen dat elke inwoner zich zelfverzekerd en vaardig voelt in hun dagelijks leven. We zorgen voor de juiste hulpmiddelen en ondersteuning zodat iedereen kan groeien. Zo bouwen we samen aan een gemeenschap waar iedereen met vertrouwen mee kan doen en kan bijdragen aan een toekomst vol kansen.

Ondanks de aandacht die er is voor basisvaardigheden, wordt de impact van het ontbreken daarvan nog steeds onderschat. Door in te zetten op bewustwording hopen we dat meer mensen zich realiseren hoe cruciaal deze vaardigheden zijn voor persoonlijke ontwikkeling en maatschappelijke participatie.

In de komende jaren willen we het volgende hoofddoel bereiken:

- Wij zetten in op het verbeteren en onderhouden van de basisvaardigheden van onze inwoners om ze bestaanszekerder te maken.

Daarom zetten wij in op de volgende subdoelen:

- Wij geven de komende jaren de doelgroep ‘laaggeletterden met gezondheidsproblematiek’ extra aandacht.
 - Een voorwaarde hierbij is dat wij het thema basisvaardigheden integraal aanpakken. Daarnaast zorgen wij ervoor dat alle huisartsen en zorgaanbieders binnen de gemeente Borger-Odoorn beperkte basisvaardigheden kunnen herkennen en weten wat hun rol is in onze aanpak.
- Wij stimuleren een werkgeversaanpak zoals in de regionale plannen beschreven.
- Wij werken met een proactieve, decentrale communicatiestrategie om bekendheid en bewustwording voor onvoldoende basisvaardigheden te creëren.
 - Hierbij sturen wij actief op vraaggericht werken. Ook bieden wij trainingen aan voor professionals om de bekendheid, de bewustwording, de signalering en de toeleiding van onvoldoende basisvaardigheden eigen te maken.

AANPAK

4.2.1 Thema’s basisvaardigheden

Het Lokaal Plan Basisvaardigheden 2026 en verder biedt een richtinggevend kader voor de thema’s waaraan we de komende jaren gaan werken. Deze thema’s dienen ter aanvulling op het regioplan en zijn afgestemd op de verschillende doelgroepen in Borger-Odoorn, zoals weergegeven in het hoofdstuk ‘Basisvaardigheden in cijfers’.

Voor de periode vanaf 2026 zullen de volgende thema’s prioriteit krijgen:

- Bestaanszekerheid
- Gezondheid en welzijn
- Bekendheid en bewustwording
- Werkgevers

Hoewel deze vier thema’s de kern van onze aanpak vormen, betekent dit niet dat andere thema’s die verband houden met basisvaardigheden worden uitgesloten. De activiteiten binnen deze thema’s zijn erop gericht de doelgroepen te vinden en te bereiken om hen de juiste hulp te bieden.

De bijbehorende uitvoeringsagenda, opgesteld door de werkgroep, biedt een overzicht van de huidige initiatieven en de mogelijkheden die worden verkend. Deze kalender beschrijft de acties, resultaten en doelen van concrete activiteiten, wat essentieel is voor de effectieve uitvoering van de geplande acties. De uitvoeringsagenda wordt continu bijgewerkt en aangepast, maar blijft altijd in lijn met het Lokaal Plan Basisvaardigheden 2026 en verder.

⁵ van der Heide I, Wang J, Droomers M, Spreeuwenberg P, Rademakers J, Uiters E. The relationship between health, education, and health literacy: results from the Dutch Adult Literacy and Life Skills Survey. J Health Commun. 2013;18 Suppl 1(Suppl 1):172–84. doi: 10.1080/10810730.2013.825668. PMID: 24093354; PMCID: PMC3814618.

⁶ Bakker (2022). Sportmonitor Drenthe. Trendbureau Drenthe. Geraadpleegd op 10 januari 2024.

4.2.1.1 Bestaanszekerheid

In Borger-Odoorn is een significant aantal 50-plussers niet actief op de arbeidsmarkt. Deze groep bestaat uit onder andere mantelzorgers, arbeidsongeschikten en gepensioneerden. Deze groep kampt ook met een hoger dan gemiddeld percentage laaggeletterdheid, wat hun financiële situatie en bestaanszekerheid negatief beïnvloedt. Dit verband geldt andersom ook, door bestaansonzekerheid verslechteren hun basisvaardigheden. In het beleidsplan 'Samen werken aan Bestaanszekerheid' staat dat in 2024 9,9% van onze inwoners onder het sociaal minimum leeft. 54 inwoners hebben geen werk en zijn laaggeletterd, 32 inwoners zitten in een re-integratietraject en zijn laaggeletterd én 63 inwoners zitten in de bijstand en zijn laaggeletterd. Het verbeteren van hun basisvaardigheden kan een belangrijke stap zijn om hen uit een vicieuze cirkel van armoede en schulden te halen. Hierbij is wel belangrijk dat deze doelgroep in beeld is. Door professionals te trainen onvoldoende basisvaardigheden te signaleren en door korte lijnen mensen snel toe te leiden, wordt deze doelgroep zichtbaarder.

Naast dat er een sterk verband is tussen laaggeletterden en kans op armoede, geeft laaggeletterdheid bij deze doelgroep ook een verhoogde kans op algehele bestaansonzekerheid.⁷ Laaggeletterdheid is ook van invloed op de sociale inclusie. Aangezien deze doelgroep niet actief is op de arbeidsmarkt, kan hun sociale kring ook kleiner zijn. Hierdoor hebben ze minder sociaal vertrouwen, lagere sociale status en een slechtere gezondheid. Doordat hun vertrouwen in de politiek meestal ook lager is, kan 'de gemeente' als instantie afschrikken. Om deze doelgroep te benaderen is een sportieve of culturele vereniging, een dorps huis of de bibliotheek een laagdrempelige gelegenheid om ze in aanraking te laten komen met basisvaardigheden. Dit vraagt om een actieve benadering op deze doelgroep, waar wij op in zullen zetten.

4.2.1.2 Gezondheid en welzijn

Aangezien de grootste doelgroep 'laaggeletterden met gezondheidsproblematiek' is, leggen wij extra focus op het aanpakken van deze doelgroep. Binnen de gemeente doen wij al veel voor onze inwoners om ze mentaal en fysiek gezonder te maken en te houden. Vanuit programma's zoals Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord (AZWA) komen veel projecten en daarmee interventies tot stand. Doordat wij streven naar een integrale aanpak binnen de gemeente, kijken we naar aanknopingspunten binnen zulke programma's. Binnen deze programma's wordt bijvoorbeeld gestreefd naar een sterke sociale basis voor onze inwoners. Dit begint bij het hebben van voldoende basisvaardigheden. Hier zit dus een duidelijke wisselwerking in, waarbij initiatieven vanuit de medische/preventieve en sociale/inclusieve invalshoek elkaar kunnen versterken.

Daarnaast kunnen wij binnen bestaande projecten zogenoemde camouflagetrajecten aanbieden. Hierin zijn deelnemers bezig met een activiteit waarbij onbewust wordt gesproken of geoefend met hun basisvaardigheden. Denk hierbij aan een proeflokaal of een vrijblijvend koffie-uurtje. Via deze weg kunnen veel deelnemers in de trajecten stromen die het Taalhuis aanbiedt.

Ook kunnen nieuwe interventies ontstaan, zoals 'Voel je goed!' van Stichting Lezen & Schrijven. Deze interventie is specifiek gericht op deze doelgroep en kan daarmee multiproblematiek aanpakken binnen een bestaand programma. Er wordt bijvoorbeeld door een diëtist adviezen gegeven over bewegen óf door een vrijwilliger gesproken over gevarieerd eten. Deze interventie is gericht op de fysieke gezondheid, maar de mentale gezondheid wordt hierin altijd impliciet meegenomen. 21% van de deelnemers stroomt door naar trajecten van het Taalhuis.⁸ Wij gaan onder andere verkennen of dit programma haalbaar en vruchtbaar kan zijn binnen onze gemeente.

Verder kunnen professionals, maar ook vrijwilligers bij bijvoorbeeld sportclubs trainingen krijgen van Andes om beperkte basisvaardigheden te signaleren. Een simpel gesprek over het werk in de sportkantine kan al signalering en toeleiding teweeg brengen. Al dit soort grote en kleine initiatieven zijn allemaal manieren om een integrale aanpak te bewerkstelligen, wat een streven is in ons lokaal plan.

Daarnaast sluiten wij ons aan bij bestaande initiatieven om de doelgroepen proactief te benaderen op bekende plekken. Dit is een bewezen methode om de doelgroep in beeld te krijgen en toe te leiden. Eén van de manieren is via de huisarts. Door de huisartscoördinator een actieve rol in de werkgroep te geven als vertegenwoordiger van alle zorgaanbieders, kan bekendheid en bewustwording worden gegenereerd.

4.2.1.3 Bekendheid en bewustwording

Door onvoldoende basisvaardigheden bekend te maken, kan je het normaliseren. Hierdoor komt er een gesprek op gang. Dit is belangrijk om de schaamte die ligt op het hebben van beperkte basisvaardigheden weg te nemen. De stap om hulp te zoeken, wordt hiermee kleiner. Hiervoor moet het concept 'basisvaardigheden' bekender worden in de samenleving. Dit kan door campagnes vanuit de bibliotheek, het onderwijs, de gemeente, de welzijnsorganisatie, de sociale teams en via de werkgever. Denk bijvoorbeeld aan een sociale media campagne. Door bekendheid genereer je automatisch ook meer bewustwording bij mensen die eventuele begeleiding kunnen bieden. Hierdoor kunnen kleine initiatieven tot stand komen die in de uitvoeringsagenda een plek krijgen.

Daarbij is het wel belangrijk dat de vraag goed in beeld is per persoon. Hier kunnen wij dan gericht aanbod voor aanbieden. Deze vorm van vraaggericht werken zal dan ook worden gestimuleerd. Door de registraties per traject krijgen wij een beeld welk aanbod niet aanslaat om hier vervolgens op bij te sturen. Uiteraard vragen wij ook bekende deelnemers van trajecten om advies als het gaat om het aanbod of bekendheid van basisvaardigheden. Hierdoor kunnen wij onze middelen ook gericht inzetten.

Daarnaast verzorgt Andes al trainingen voor professionals om mensen te leren wat laaggeletterdheid betekent en hoe je het kan herkennen bij andere mensen. Deze trainingen zetten wij voort en trekken wij breder, zodat vrijwilligers die op plekken komen waar de gerichte doelgroepen komen ook laaggeletterdheid beter kunnen herkennen.

⁷ Christoffels, I., Baay, P., Bijlsma, I., & Levels, M. (2016). *Over de relatie tussen laaggeletterdheid en armoede*. Den Haag: Stichting Lezen & Schrijven i.s.m. ecbo.

⁸ Voel je goed! | Stichting Lezen en Schrijven

Als laatste zetten wij regionaal ook in op campagnes en onderzoeken wij of de inzet van ervaringsdeskundigen kan helpen binnen onze aanpak. Hierdoor kunnen wij gemeenteverstijgend werken en inwoners die op de grenzen wonen eensgezinder bereiken. Vanuit het gedachtegoed dat basisvaardigheden de basis is voor de rest van je leven, hopen we zoveel mogelijk inwoners te bereiken.

4.2.1.4 Werkgevers

Hoewel vaak wordt aangenomen dat laaggeletterden vaker werkloos zijn, blijkt uit de gegevens van de gemeente Borger-Odoorn dat een aanzienlijk deel van deze groep wél werkzaam is. De cijfers tonen aan dat vooral Nederlandse, oudere werkenden (50+) met een gezin in Borger-Odoorn een hoog percentage laaggeletterdheid vertonen. Namelijk 24%, wat veel hoger is dan het landelijke gemiddelde van 14%. Ook het aantal laaggeletterde werkenden tussen de 30 en 50 jaar in Borger-Odoorn ligt boven het landelijke gemiddelde. Dit benadrukt de noodzaak om juist ook deze werkende laaggeletterden in onze lokale aanpak te betrekken, ter aanvulling op onze regionale aanpak.

Laaggeletterdheid kan zowel voor werknemers als werkgevers grote gevolgen hebben. Werknemers kunnen problemen ervaren bij het begrijpen van werkgerelateerde instructies, veiligheidsvoorschriften en het invullen van formulieren. Dit kan stress en onzekerheid veroorzaken, de kans op fouten vergroten en hun ontwikkeling belemmeren. Dit kan uiteindelijk hun werkprestaties en carrièremogelijkheden ernstig beperken. Voor werkgevers kunnen de gevolgen eveneens aanzienlijk zijn, aangezien laaggeletterde werknemers meer tijd nodig hebben om taken uit te voeren, vaker fouten maken en extra begeleiding nodig hebben, wat de productiviteit verlaagt. Daarnaast kunnen hogere kosten ontstaan door verminderde efficiëntie, fouten in productie of administratie, en zelfs veiligheidsrisico's. Ook kan de communicatie binnen het team verstoord raken, wat de samenwerking en het werkklimaat negatief beïnvloedt, waardoor zowel klanttevredenheid als bedrijfsresultaten onder druk komen te staan.

Tevens willen we werkgevers betrekken bij de aanpak van basisvaardigheden, omdat zij een laagdrempelige ingang bieden voor werknemers. Werknemers hebben vaak al een vertrouwensrelatie met hun werkgever, wat het gemakkelijker maakt om hulp te accepteren en deel te nemen aan trainingen of bijscholing. Bovendien kennen werkgevers hun medewerkers goed en kunnen ze beter inschatten welke vaardigheden versterkt moeten worden om zowel het individu als het bedrijf te laten groeien. Door deze vertrouwde en directe band kunnen werkgevers hun werknemers op een manier benaderen die niet bedreigend aanvoelt, wat de kans vergroot dat medewerkers daadwerkelijk stappen ondernemen om hun basisvaardigheden te verbeteren.

We zullen zorgvuldig bepalen welke werkgevers in de gemeente het meest geschikt zijn om te betrekken bij onze aanpak. We richten ons specifiek op bedrijven waar de kans het grootst is dat we werknemers aantreffen die baat hebben bij het verbeteren van hun basisvaardigheden. Uit onderzoek blijkt dat dit vooral het geval is in de schoonmaakbranche, agrarische sector, (technische) industrie, landbouw, horeca en de zorgsector. Vanuit de regionale plannen zullen

sectoradviseurs het eerste aanspreekpunt zijn voor werkgevers om subsidie te ontvangen voor het aanbieden van trajecten die hun werknemers helpen om te oefenen met hun basisvaardigheden. Hier sluiten wij lokaal op aan, waarbij wij elkaar actief blijven opzoeken.

4.3 Aansluiting andere beleidsterreinen

We zien vaak dat een gebrek aan basisvaardigheden gepaard gaat met problemen op andere gebieden, wat een integrale aanpak essentieel maakt. Door zo'n integrale aanpak kunnen wij mensen met beperkte basisvaardigheden beter bereiken en helpen. Dat bevestigt nieuw onderzoek dat de Utrechtse School voor Bestuurs- en Organisationswetenschappen (USBO) samen met ons uitvoerde. Het één kan niet los gezien worden van het ander. Ook als het gaat om de vraag op wie je je bij de aanpak moet richten. Als kinderen bijvoorbeeld een taalachterstand hebben, kan je hen geletterd maken, maar hoe zit het met de ouders? Je moet het breder en vroegtijdig aanpakken. In Borger-Odoorn is al in 2014 gekozen voor een integrale visie op het sociaal domein, met één integraal beleid en één integraal budget. Het bevorderen van geletterdheid maakt hier onderdeel van uit. Taal is een door iedereen gebruikt middel om wijzer te worden, je weg te vinden en stimuleert onafhankelijkheid. De bestrijding van laaggeletterdheid, en dus ook de omgang met taal, is een thema op zich. Om dit vorm te geven wordt er samenwerking gezocht met verschillende thema's binnen het sociale domein.

We benadrukken hierbij de samenwerking en overlap met de onderwerpen participatie, jeugd- en volwassenenonderwijs, volksgezondheid, eenzaamheid, armoede en statushouders. Het lokale plan sluit dan ook aan bij de visie sociaal domein en de bijbehorende opgaven Kansrijke start, Samen werken aan bestaanszekerheid en participatie. Basisvaardigheden zijn voorwaardelijk voor al deze opgaven.

4.4 Monitoring

Vanaf 2022 is ons Taalhuis gecertificeerd door Certificeringorganisatie Bibliotheekwerk, Cultuur en Taal. Dit is niet verplicht, maar zorgt wel voor een monitoring van kwaliteit in heel AMRD. In 2026 pakken wij de certificering regionaal op, zodat alle Taalhuizen binnen de AMRD op hetzelfde moment zijn gecertificeerd aan de hand van dezelfde kwaliteitseisen. Daarnaast laten wij een impactmeting verzorgen door de leerstoelhouder van de UNESCO Leerstoel Volwasseneducatie aan de Vrije Universiteit Brussel. Op basis hiervan kunnen wij onze impact afleiden in de levens van de deelnemers. Bijvoorbeeld in hoeverre ze hun nieuwe of verbeterde basisvaardigheden gebruiken in de praktijk. Dit kan alleen als het budget hiervoor toereikend is. Verder registreren de partijen van het Taalhuis het aantal deelnemers bij de activiteiten. Zo kunnen wij goed in de gaten houden hoeveel animo er per aanbod is en of wij willen bijsturen.

In de uitvoeringsagenda komt monitoring op lokaal niveau aan bod. Vanuit de lokale signalen kan de uitvoeringsagenda worden aangepast. Als bijvoorbeeld vanuit de registraties naar voren komt dat een bepaald aanbod niet aansluit bij de vraag. De visie blijft hetzelfde. De stuurgroep is verantwoordelijk voor deze monitoring en sturing.

4.5 Financiën

Binnen het thema basisvaardigheden zijn er veel verschillende financiële stromen. Veel middelen worden regionaal gegund en uitgegeven. Daarnaast zijn veel middelen incidenteel. Ook is het een vrij integraal thema wat meerdere beleidsterreinen raakt. Hierdoor kunnen er verschillende budgetten vrij worden gespeeld. Om toch inzichtelijk te maken welke middelen er ongeveer zijn binnen dit thema, worden de primaire budgetten en partners hieronder uitgelicht:

► **WEB-middelen**

Contactgemeente Emmen (Arbeidsmarktregio Drenthe – AMRD) krijgt geld van het Rijk voor volwasseneducatie. Met dit WEB-budget kopen we regionaal opleidingen in bij DCTerra. Een deel van dit budget kan naar de coördinatie van het Taalhuis gaan.

► **Regiodeal en LLO Collectief**

Vanuit de Regiodeal en het LLO Collectief krijgen wij op regionaal niveau subsidies om de werkgeversaankpak te bekostigen. Via een verdeelsleutel, net zoals bij de WEB-middelen, zal een deel voor Borger-Odoorn beschikbaar zijn. Deze verdeelsleutel kan gebaseerd zijn op verschillende factoren. Dit verschilt namelijk per subsidie en per regio. Het totaalbedrag wordt verdeeld over meerdere jaren. De uitvoering hiervan is belegd bij gemeente Emmen.

► **Taalhuiscoördinatie**

Welzijnsorganisatie Andes krijgt van de gemeente subsidie om het Taalhuis te coördineren. Daarnaast krijgen ze ook middelen vanuit inburgering om deze doelgroep te dienen. Hiermee verzorgen ze lessen, cursussen voor vrijwilligers en initiatieven voor meer bewustwording rondom basisvaardigheden binnen onze gemeente. Daarnaast krijgt Andes extra middelen vanuit het Rijk om de Basismeter uit te voeren.

► **DCTerra**

Zoals eerder beschreven worden via het WEB-budget opleidingen ingekocht bij DCTerra. Elk kwartaal vindt er in BOCE-verband (Borger-Odoorn, Coevorden en Emmen) overleg plaats over de monitoring van de (verwachte) inzet. Op basis van deze planning is inzichtelijk hoe de middelen worden ingezet.

► **Biblionet Drenthe**

Biblionet Drenthe krijgt subsidie van de gemeente om onze inwoners te voorzien van informatie waardoor ze zich kunnen ontwikkelen. In het kader van basisvaardigheden verzorgen ze vooral digitale trajecten. Het bedrag genoemd in de begroting is voor de gehele basisopdracht die de gemeente aan Biblionet Drenthe geeft. De activiteiten vanuit het Taalhuis vallen hier binnen en is een klein onderdeel van de totaliteit.

► **Stichting Lezen & Schrijven**

Vanuit de AMRD zijn er samenwerkingsafspraken gemaakt met Stichting Lezen & Schrijven. Gebaseerd op de uren die gevraagd worden van de stichting, worden facturen afgeleverd.

► **Overig**

Aangezien wij een integrale aanpak ambiëren op het gebied van basisvaardigheden, kunnen andere budgetten ook toereikend worden. Denk bijvoorbeeld aan middelen vanuit het Gezond en Actief Leven Akkoord.

4.6 Communicatie

Wij stimuleren een decentrale communicatiestrategie. Zo blijft het gehele onderwerp laagdrempelig en worden mensen van dichtbij bereikt. Elke lokale partij brengt hier een andere vorm bij aan om zich zo te richten op de doelgroep. Waar gezamenlijk met elkaar kan worden opgetrokken, wordt dit ook gedaan. Vanuit meerdere stromingen (zie stroomschema in uitvoeringsagenda) komen mensen bij de juiste partij terecht. Wanneer bovenlokale communicatie nodig is, zal dit altijd met inbreng van de gemeente gebeuren.

Gemeente Borger-Odoorn

